

## Състояние и тенденции в демографското развитие на община Рила

Докторант Гергана Йорданова Николова  
Природо-математически факултет, катедра – ГЕООС  
Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград  
ул. „Иван Михайлов“ 66, 2700 Благоевград,  
e-mail: [gergana\\_nikolova\\_77@abv.bg](mailto:gergana_nikolova_77@abv.bg)

**Абстракт:** Състоянието и бъдещите тенденции в демографските ресурси на населението в община Рила са от огромно значение за икономическо развитие на територията. Върху раждаемостта, смъртността и миграцията влияние оказват природни, икономически и социални фактори: природно-екологичните условия, развитие на производството, състоянието на социалната инфраструктура (образование, здравеопазване и др.) заетостта на населението, неговите доходи. Демографската ситуация в община Рила се характеризира с ниски нива на раждаемост, висока смъртност, застаряване на населението, интензивни миграционни процеси, ниска заетост. Застаряването на населението, намаляването му в под трудоспособна възраст и миграциите извън територията на общината са процеси с дълбоки последици за икономиката, пазара на труда и социалните системи в изследваната община.

**Ключови думи:** демографско развитие, планински райони, демографски процеси, човешки ресурси

### Увод

Развитието на демографските процеси и измененията в структурите на населението през последните две десетилетия се отнасят към най-важните социални, икономически, регионални и политически предизвикателства в развитието на страната и изследваната територия. Значението на протичащите демографски процеси се подсилва от обстоятелството, че те оказват силно влияние върху основните системи на обществото: икономическата, образователната, здравноосигурителната и системата за социална защита. Въпреки относителното забавяне на темповете на намаляване на населението през последните години, краткотрайното подобряване на показателите за раждаемостта, бавното увеличаване на средната продължителност на живота и намаляване на влиянието на външната миграция, с голям дългосрочен негативен ефект остават отрицателният естествен прираст на населението, ниската раждаемост, високото равнище на общата смъртност, застаряване на населението, обезлюдяването на населени места и райони, възпроизвеждането на различни социални неравенства. Основните процеси, които влияят върху измененията в броя и структурите на населението са демографските - раждаемост, смъртност, възрастова, структура и миграция. Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Особеностите на географията и елементите на околната среда поставят доста предизвикателства пред планинските райони, включващи оскъпяване и трудности при териториалното им развитие и особено на дейностите от третичния сектор. Това налага, да се намерят начини за преодоляване на тези пречки, насочвайки усилията си за развитие към превръщането на тези проблеми във възможности (Патарчанов, 2011 г.) Физико-географските особености на общината налагат редица ограничения за конвенционално развитие, които обаче могат да се компенсират със съвременни политики и практики за екологосъобразен начин на живот и стопанско управление.

Община Рила е разположена в Западна България, в югоизточната част на Кюстендилска област, като попада и в нейните административно-териториални граници. Граничи с осем общини:

- ✓ на изток - със община Самоков (принадлежащата към Софийска област) и община Белица (към област Благоевград)
- ✓ на запад – с общините Кочериново и Бобошево
- ✓ на север - с община Дупница и Самоков
- ✓ на юг - с общините Благоевград и Разлог принадлежащи към област Благоевград

Територията на община Рила обхваща площ от 314 950 дка и е разпределена както следва: земеделски територии – 239 576 дка; горски територии – 64 150 дка; населени места - 9 995 дка; водни площи – 152 дка; територии за транспорт и инфраструктура - 1 076 дка. Връзките на община Рила се осъществяват с автомобилен транспорт. Районът ѝ е предимно високопланински - 52%, като едва 5,5% от него е под 600 м надморска височина. Планинският релеф на територията предопределя и развитието на селищната мрежа. Селищната мрежа на общината се състои от град Рила, селата Смочево, Пастра, Падала и н. м. Рилски манастир. Средната надморска височина на населените места в общината е в широк диапазон.

Табл. № 1 Надморска височина на селищната мрежа в община Рила

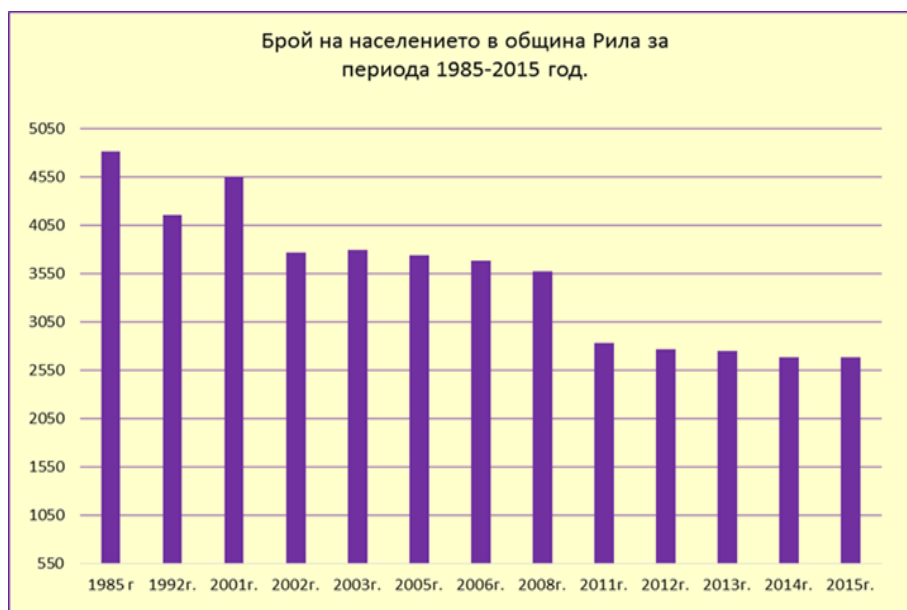
Населено място	Надморска височина
град Рила	520 м
село Смочево	550 м

село Пастра	803 м
село Падала	910 м
населена местност Рилски манастир	1 147 м

На територията на общината попадат резерват “Риломанастирска гора” и Природен парк “Рилски манастир“. От физико-географска гледна точка всяко населено място в общината може да се обособи с индивидуална характеристика. На територията на с. Смочево е концентрирана по-голямата част от селскостопанския фонд на общината, с благоприятния климат, плодородните почви и водна обезпеченост, предопределя концентрация и развитие на земеделски дейности. Горският фонд се разпростира на територията на селата Пастра, Падала и н. м. „Рилски манастир“, предпоставка за развитие на туристически дейности, най-вече Рилски манастир. Той е и основният обект, около който гравитира икономиката на община Рила. Територията на гр. Рила обхваща разнообразен фонд от земи, а като се добави и функцията му на общински център, градът се обособява като територия със смесени функции.

### Брой и разпределение на населението.

Динамиката в броя на населението показва, че то нараства до 1985г. След 1985 г. започва да намалява и тази тенденция се запазва и до днес. В териториален план се наблюдават сериозни различия в динамиката на населението. Община Рила не представлява изключение от общите тенденции към влошаване на демографската картина в страната и областта, към която спада. По данни от служба „ГРАО“, населението на територията на Община Рила за 2015 г. наброява 2689 души. За периода 2001-2015 г. населението в общината е намаляло с 25,8%, като особено чувствително населението намалява в с. Падала (над 35%), което е с най-малко жители на територията на общината. В останалите населени места намиращи се в община Рила положението с намаляване броя на населението, не е по – различно например в селата Смочево населението намалява с (35%), Пастра (30%) стойностите са подобни, като с най-ниски стойности на намаление на населението е град Рила с 24,03% за период от 2001 до 2015 год.



Фиг.№ 1 Брой на населението в община Рила  
Източник: НСИ и собствени изчисления

На фиг. № 1 много ясно е изразена посоката на трайно намаляване на броя на населението, което започва след 2001 год. и продължава и до днес. Причините за безвъзвратното намаляване на населението са ниската раждаемост, високата смъртност и миграцията извън територията на общината.

Миграционният поток от селата към града (втората половина на ХХ-ти век) довежда до нарастване на населението в град Рила през 1985г, след политическата и икономическата промяна настъпила в страната след 1989 г. населението намалява, след 1989 г. започва да се увеличава, след стабилизиране на икономиката на страната, като този процес се наблюдава до 2001 г., след което населението започва да намалява непрекъснато. Причините за тези промени са свързани с промяната в икономическото и политическото състояние на страната и с връщането на частната собственост. Общината е с преобладаващо градско население - 83,65% за 2015 година, като се наблюдава нарастване на неговия дял с 1,65% спрямо 2011 г. когато е 82%. И по този показател общината не представлява изключение от националните тенденции, като това е и единствената община в област Кюстендил с толкова голям дял на градското население. Причините за това са, че град Рила притежава благоприятно географско положение спрямо останалите населени места, по-висок дял на младо население, развита техническа, социална и образователна инфраструктура.

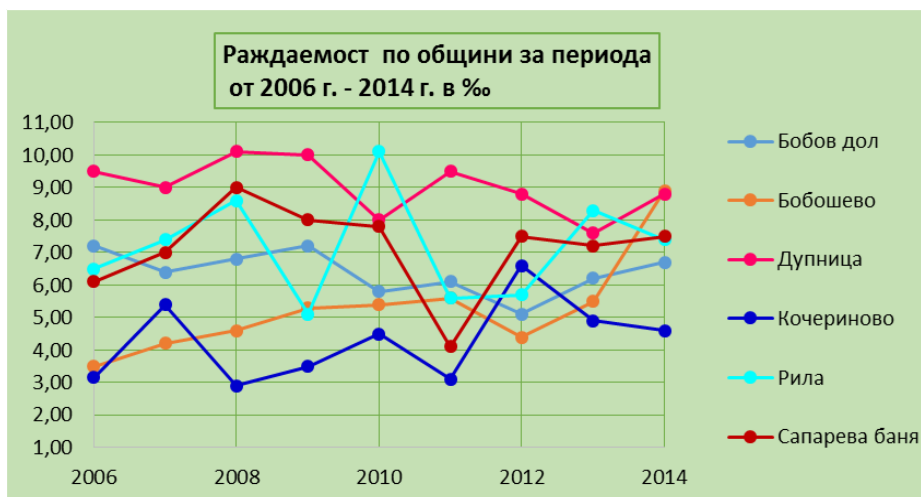
Териториалното разпределение в община Рила също е изключително неблагоприятно. В града преобладават младите хора, а в четирите села на общината живее предимно възрастно население разпределението е показано на - фиг.№ 2. Причините за този факт е, че гр. Рила предлага по-добри възможности за реализация, социални услуги, притежава добро транспортно – географско положение, в близост е до големия икономически център гр. Благоевград.



Фиг.№ 2 Население по местоживее -2011 год.  
Източник: НСИ

### Естествено движение на населението

Още от средата на 80-те години **раждаемостта** започва да намалява, а от 90-те години и до днес се задържа на тревожно ниско ниво. Спадът в раждаемостта е обективно обусловен от влиянието на множество демографски, социални и икономически фактори. Социално-икономическите промени след 1989 г. ускоряват процеса на понижаване на равнището на раждаемостта и са причина през 1997 г. то да спадне до 7,7%. Стойностите на раждаемостта в изследваната територия са показани на фиг.№3.



Фиг.№3 Динамика на раждаемостта в община Рила в %  
Източник: НСИ и собствени изчисления

Коефициентът на обща раждаемост за страната през 2014 г. е 9,4%, а за област Кюстендил коефициента е 7,6 %. В териториален аспект най-висока е раждаемостта в общините Бобошево – 8,9%, Дупница – 8,8 %, следвани от общините Сапарева баня – 7,5 % и Рила – 7,4 %. Стойностите на раждаемостта в изследваната община варират през различните години, като най-високи са през 2010 г. – 10%. Ниските стойности на раждаемостта са следствие от влошената възрастова структура на населението, ниските доходи, несигурността в икономически план и т.н. При натискът от професионално развитие, амбицията за изграждане на кариера и постигане на високи доходи възпира младите хора от трайно обвързване в

граждански брак. След завършване на образованието, с напредване на възрастта и нарастване на доходите все повече млади хора вече са готови да сключат брак. Въпреки разширяването и утвърждаването на модела на съжителство, бракът все още е по-устойчив във времето. Доказано е, че от брачните двойки у нас се раждат повече деца, отколкото в семейства без брак.

Табл.№2 Данни за броя на семействата с деца

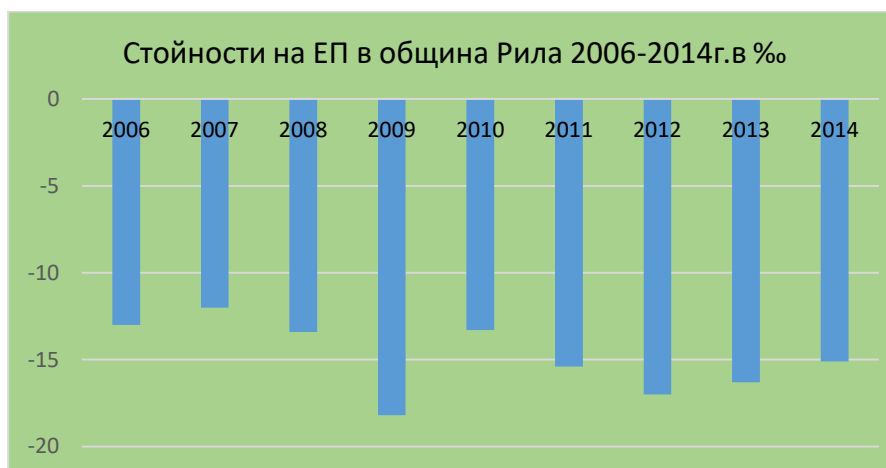
Източник: НСИ, 2012г.

Община	Семейства без деца под 18 год.	Семейства с едно дете	Семейства с две деца	Семейства с три и повече деца
Община Рила	590	130	70	9

Данните от таблицата показват състоянието в българското семейство в община Рила, а именно че преобладават семействата с едно дете, не само в общината, но и в област Кюстендил. За увеличаване на броя на децата в семействата е необходима активна и целенасочена демографска политика за насърчаване младите хора за отглеждане на повече от едно или две деца, с което би могло да се повишат стойностите на раждаемостта в общината. Тревожен е и фактът, че е висок дялът на семействата без деца под 18 г. - 590. Към 1.02.2011 г. в област Кюстендил има 12 763 семейства с деца под 18 години, или 31.8% от всички семейства. С най-висок относителен дял от семействата с деца под 18 години са тези с едно дете - 64.7%, с две деца са 32.0%, а с три и повече деца - едва 3.3%.

**Смъртността** е както биологичен, така и социално обусловен процес. Динамиката ѝ е повлияна от промените в условията за живот на населението, състоянието на възрастовата и половата му структура, екологичната обстановка и множество други фактори. В проучваната територия равнището на смъртността е с много високи стойности за периода 2001 - 2014 год. и варира от 19 % до 24 %. В трите села Смочево, Пастра и Падала попадащи в обхвата на община Рила стойностите на смъртността достигат и до 30%. Основната причина е в застаряването на населението и миграциите на населението в по-млада възраст, което живее в посочените села. Все по-малко млади хора остават да живеят в малките населени места. Причините са планинският характер на общината, който затруднява придвижването до големите и икономически по-развитите градове, липсата на възможности за трудова реализация, ниското ниво на социалната и техническата осигуреност на селата, липса на много от услугите, които се предлагат в големите градове и са привлекателни за младите хора като посещенията на театър, кино, увеселителни заведения.

Отрицателният **естествен прираст** е резултат от бързото намаляване на раждаемостта и поддържането на високо равнище на смъртност. Той в най-голяма степен пряко се отразява върху намаляването на броя на населението не само в страната, но и в проучваната територия. От 1989г. до 2015 г. България има непрекъснат отрицателен естествен прираст. В проучваната община стойностите на естествения прираст също са отрицателни, като най-високи показатели достига през 2009 година - 18,2 %, като за 2014 г. стойностите са близки до стойностите в страната -15,1 %.



Фиг.№ 4 Динамика на естествения прираст в община Рила  
Източник: НСИ и собствени изчисления

### Механично движение на населението

**Вътрешните миграции** са съществен компонент в демографското развитие на планински райони и имат важно значение за териториалното разпределение на населението и процеса на обезлюдяване. (Патарчанова, 2008 г.) През целия ХХ-ти век в основата им са били стопанско-географските и социално-икономическите фактори, по силата на които основното направление на миграциите е "село-град". В началото на ХХI век и след промяната в икономическите условия миграцията вече се осъществява в направление град - град т.е. от град Рила към други градове (Благоевград, Дупница, София, Кюстендил) разположени в близост до общината. Проучваната територия имат отрицателен механичен прираст за периода 2006 – 2014 г. като с най- високи стойности е през 2010 г. – 66 души. До 2006 година община Рила е с положителен механичен прираст. Причината за това е настъпилата икономическа криза в страната, която много силно се

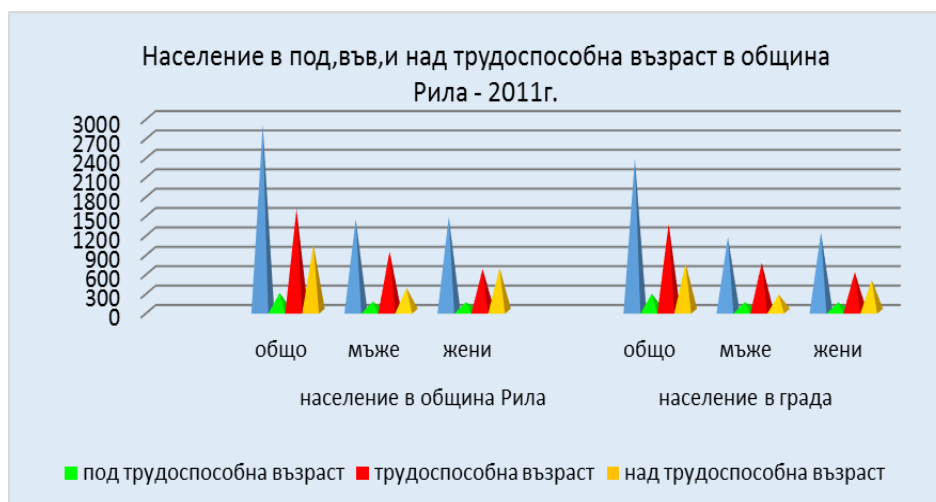
отразява в по-малките общини – затварят се производства, съкращават се работни места и това води до голяма миграция на населението от общината към по-развитите в икономическо отношение съседни общини и най-вече Благоевград. Промените в социалната и икономическата обстановка в страната доведоха до проявлението на нови фактори и условия, формиращи миграционното поведение на населението. Най-често посочваните причини за миграциите според изследване на НСИ са: по семейни причини, трудова реализация, по-добри условия за живот и предоставяне на по-добри възможности за развитие на децата. Основните причини за миграция в община Рила за периода 2010-2014 год. са за гледане на възрастни родители и изселване или заселване с (при) родители, т. е по семейни причини. Голяма част от населението в изследваната територия не посочва причините за своята миграция. ( по данни на НСИ 2010-2014 г.)

### Външни миграции

Според изследване на НСИ 2012 г. 50% от потенциалните емигрантите са на възраст между 20-35 год., а 75% от потенциалните емигранти са със средно и висше образование, т.е. напускат млади и образовани хора които по-лесно се адаптират към изискванията на пазарната икономика. Емигрирането на млади и високо образовани хора има сериозни икономически и социални последици за бъдещото развитие не само на страната, но и на всяка територия. Емиграцията оказва силен негативен ефект и върху възпроизводството на населението, тъй като чрез емиграцията на жени в родилна възраст се понижава и равнището на бъдещата раждаемост. Мотивите за емиграция обикновено се свързват с осигуряване на трудова заетост, с по-високи доходи и по-висок жизнен стандарт на емигрантите. Особено силно предизвикателство през последните години се оказва и настоящата икономическа криза – голяма част от емигрантите и особено тези, които са с ниско образование и равнище на квалификация които останаха без трудова заетост, са сред най-заstraшените групи на пазара на труда при икономическата рецесия.

### Структури на населението

**Възrastовата** структура на населението е от особена важност, защото е повлияна от естественото възпроизводство на населението и има отношение към трудовите ресурси. Съчетанието на отрицателен естествен и механичен прираст в община Рила води до неблагоприятни изменения във възрастната структура на населението и стеснява възпроизводствените му възможности. Стесненото възпроизводство на населението в България не позволява естествена замяна на поколенията. Възрастната структура на населението в проучваната община не е по-различна от тази в страната (14,3 : 61,7 : 24) и областта (11,5:65,7:22,8) за 2011 год. Относителният дял на населението в подтрудоcпособна възраст е по-малък от този на населението в надтрудоcпособна възраст, като стойностите са твърде неблагоприятни 8,8:62,2:29 (2011г.) За периода 2001-2011г. намалява дела на подтрудоcспособното население и нараства населението в надтрудоcспособна възраст. Всяка от възрастните групи заема определено място и изпълнява своя роля както в социално-икономическите отношения, така и в отношенията между поколенията. Застаряването на населението е процес с дълбоки последици за икономиката, пазара на труда и социалните системи (като образование, здравеопазване, социално подпомагане). То засяга всички аспекти на икономическия и социалния живот не само в страната, но особено силно се проявява в малките планински общини. Тази посока на демографска ситуация е сериозно препятствие за постигане на устойчиво развитие, с оглед на изпълнението на редица проекти в икономическата и социалната сфера. Застаряването на населението генерира и следващо задълбочаващо се стареене вътре в демографската система, което ще доведе до определена инерция в демографското развитие на общината в неблагоприятна посока.



Фиг.№5 Възрастна структура на населението в община Рила  
Източник: НСИ и собствени изчисления

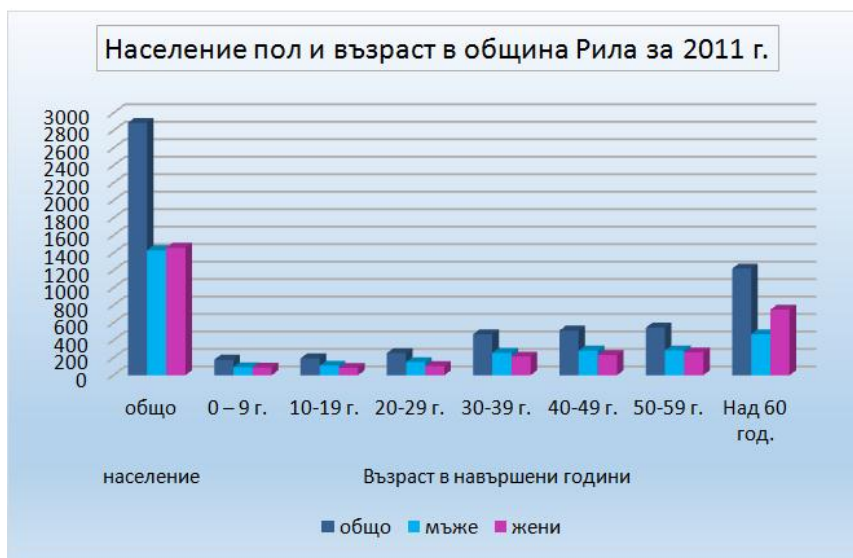
Застаряването на работната сила в условия на динамичен пазар на труда с постоянно променящи се изисквания към квалификацията и професионалните умения на заетите поражда необходимостта от непрекъснато повишаване на общия потенциал и учене през целия живот. Проблемът с деформираната възрастна структура на територията е



изключително остър и значим, тъй като днешната структура ще определя възпроизводството на населението и на работната сила през следващите десетилетия. Всичко това създава предпоставка за влошаване на условията за местно социално-икономическо развитие. (ОПРОР 2014-2020 г.)

### Полова структура

Тази демографска характеристика дава представа за съотношението между мъжете и жените. Тя се влияе от раждаемостта, смъртността и продължителността на живота, от миграционната подвижност на населението и от редица други фактори. До средата на 40-те години на XX век мъжете са преобладавали в населението на България, докато днес те са едва 51.4% от цялото население., като на 1000 мъже се падат 1057 жени. По този начин много сфери от българската икономика имат и ще имат затруднения при набирате на работна ръка. Половият дисбаланс влияе отрицателно и върху естественото възпроизводство на българското население. (Славейков, 2016)

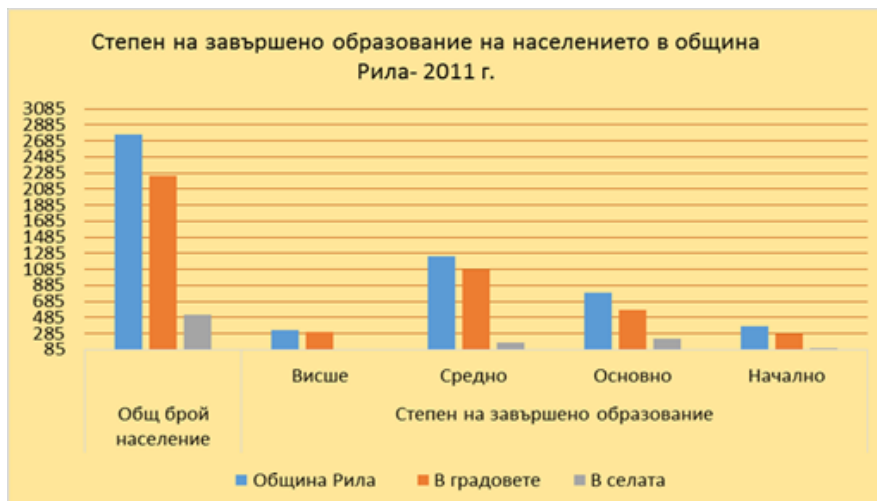


Фиг.№ 6 Население по пол и възраст  
Източник : НСИ, 2012 г

С увеличаване на възрастта броят на мъжете и жените се изравнява, а в по-горните възрасти се увеличават жените поради по-високата смъртност сред мъжете и по-голямата продължителност на живота при жените. Тези тенденции са характерни и за проучваната територия, като жените преобладават във възрастта над 60 години, като са с 281 повече от мъжете.

**Образованието** е съществен фактор за социално-икономическото развитие на всяка територия. Образователната структура на населението е важна качествена характеристика на демографските ресурси. Образователното равнище на населението значително се подобрява през 2011 г. в сравнение с предходните години, следвайки ясно изразената тенденция на увеличаване на броя и дела на населението с висше и средно образование при същевременно намаляване на броя на лицата с основно и по-ниско образование. Към 01.02.2011 г. броят на лицата с висше образование в област Кюстендил е 19 166 души, или всеки седми (14.8%) е висшист, а завършилите средно образование са 61 822 (47.8%). Делът на лицата с начално и по-ниско образование е 12.3%. Значителни са различията в образователната структура по местоживееене - две трети от жителите на градовете (67.0%) са със завършено най-малко средно образование, докато за жителите на селата този относителен дял е 53.3%.

Община Рила е на трето място в област Кюстендил за 2011 г. след общините Кюстендил 16.5% и Дупница 17.2% по дял на населението с висше образование 11.9%. Неграмотните граждани са 0.5% и в сравнение с тенденциите в областта, които възлизат на 1.1% дори град Кюстендил е с по-висок процент на неграмотното население - 1.4% и град Дупница 0.8 % от населението.



Фиг. №7. Образователна структура на населението в община Рила  
Източник: НСИ и собствени изчисления

Степента на завършено образование е основен фактор и важно условие за повишаване на заетостта в община Рила, получаването на по-високи доходи и ограничаване на бедността, както и за постигане на по-добро качество и стандарт на живота на населението. Колкото по-висока е степента на образование, толкова по-малко хората са застрашени от бедност и риск от бедност. Нивото на образование има значително въздействие върху риска от бедност: в ЕС-27 през 2011 г., почти една четвърт от населението на възраст над 18 години с ниско образование е в риск от бедност, в сравнение с 14% от тези със средно образование и 7% с високо образование. Във всички държави-членки, най-нисък риск от бедност е регистриран за лица с висока степен на образование.

### Етническа структура

Етническата принадлежност на хората е сред най-важните характеристики на населението, защото тя влияе, както върху възпроизводството, така и върху трудовата активност и общественото поведение на хората. В област Кюстендил и в община Рила най-многобройната група е българската. Към нея са се самоопределили 121 351, или 92.9% от лицата. Ромският етнос е вторият по численост в областта и общината и към 1.02.2011 г. наброява 8 305 души, с относителен дял 6.4%. В община Рила 73 души- 2.53% са се определили като роми и 9 човека не се самоопределят, не са регистрирани представители на турската и други етнически групи.

### Религиозна структура

Религиозната принадлежност на хората определя до голяма степен начина им на живот, културни особености и поведение в семейството и обществото. Около 87 % от българското население принадлежи към източно-православната християнска общност. Тя има най-силно присъствие в западната част на страната, където е и най-изявено присъствието на българската етническа общност. Лицата, самоопределили се към източноправославното християнско вероизповедание, са най-голямата група в област Кюстендил - 101 506 души, или 87.5%. Католическо вероизповедание са посочили 287 души, протестантско - 2 713, съответно 0.2 и 2.3% .Мюсюлманско вероизповедание имат 102 души, или 0.1% от отговорилите лица в област Кюстендил. Други вероизповедания са посочили 204 души, или 0.2%. Нямам вероизповедание 3 826 лица (3.3%) и 7 306 (6.3%) не се самоопределят. От общия брой население на община Рила 2888 за 2011 г., 2076 души са се определили като източноправославни, 20 католици, 16 протестанти, 8 мюсюлмани, не се определят -146 човека.

### Заетост и безработица

Стопанските и демографски промени в България през последните години значително повлияват обема на работната сила, структурата на заетост и жизнения стандарт на населението. През този период работната сила намалява с бързи темпове, поради застаряването на населението. Това се отразява и в спадането на икономическата активност на населението.

**Заетостта** е широко използван показател при анализ и оценка на социално-икономическото развитие на различни териториални единици. В ЕС се счита, че увеличаването на заетостта създава условия за поддържане и увеличаване на населението. Изхождайки от тази теза, заетостта се разглежда като една от възможностите за решаване на някои от проблемите на тези райони във връзка с осъществяване на устойчивото им развитие. Трудовата заетост е сред най-силните. Тя осигурява необходимите доходи за издръжката на семействата и най-вече на децата. Ниското равнище на доходите, високото равнище на бедност, голямата група от хора застрашени от изпадане в бедност, заедно с високото равнище на безработицата формират високо равнище на социална нестабилност. А това е мощен фактор за намаляване на раждаемостта и за миграция от всяка територия, но е най-силно проявен в планинските райони.

Към настоящия момент на територията на община Рила продължава да се регистрира спад на икономически активното население, поради ниската раждаемост, влошената възрастовата структура и миграционните процеси. Макар и негативен показател, намаляващият дял на икономически активното население на дадена територия, често се оказва единствената причина за ниските нива на безработица. Погрешно е обаче високите стойности за заетост да се тълкуват като индикатор за добре функционираща икономика.

Традиционно **безработицата** в община Рила е с нива под средните за страната. По данни на регионалната служба по заетостта - гр. Благоевград, която поддържа данни и за област Кюстендил, равнището на безработица в община Рила към 31.05.2012 г. възлиза на 11,2% - на второ място с най-ниска безработица в област Кюстендил след община Бобов дол, която е с показател от 8,9%. Друг, добре известен факт е, че статистическите данни за безработица не отразяват в пълна степен действителното състояние на заетостта, поради факта, че голяма част от безработните лица не са регистрирани в бюрата по труда. Негативните тенденции в заетостта, икономическата активност и безработицата в община Рила пораждат и редица проблеми - спад в жизненото равнище, повишаване заболяемостта на населението, намаляване на жизнения потенциал на територията и др.

### Свободни работни места, позиции

Липсват местни специалисти в различни икономически дейности, като леката промишленост, мениджъри в туризма, екскурзоводи, инструктори и планински водачи, аниматори и треньори по екстремни спортове (делтапланеризъм, скално катерене) или форми на спорт и развлечения като вело и мото преходи, за които има отлични условия за реализация на територията на туристическия комплекс на община Рила. Развитието на отрасъла се основава на многообразието на ресурсите, предизвикващи развитието на туристически активности.

Малки икономики като тази на община Рила, освен неблагоприятните демографските процеси, следва да преодоляват и редица негативни икономически последици. Като типично планински район, икономиката на община Рила се поддържа от два сектора - земеделие и туризъм. Двата отрасъла имат ключово значение за местното икономическо развитие. Традиционно и към настоящия момент, индустрията в общината е специализирана в направлението на леката промишленост. Водещо място в нейната структура заема „Рилатекс“ ООД, която произвежда текстилна продукция за германския пазар. Спецификата на производствения процес в текстилната индустрия е ешалониран, изискващ голямо количество работна ръка, предимно женска, като за разлика от други сектори, тук възрастовите ограничения не са от съществено значение. Това създава добри предпоставки за реални политики и действия по посока за задържане на младата работна ръка на територията на общината. (ОПРОР 2014-2020 г.)

Наличието на чиста и спокойна среда за живот в комбинация с подходящи форми на заетост може да се превърне в една успешна формула за задържане на младите хора. Ограничената, за широк кръг от икономически дейности, територия на община Рила, географските фактори и малкият брой население, по естествен път изключват появата на вътрешно икономически стимули за изграждане на конкурентни предприятия от един и същи сектор. Всяко едно от по-големите предприятия на територията функционира в отделен стопански сегмент. Това са:

- Винарски комплекс „Меди валеи“, с. Смочево. Фирмата навлиза на пазара и на туристическите услуги, чрез развиване на пакет от такива в сферата на винения туризъм.
- „БАД Гранатоид“ АД - през 2002 г. дружеството получава лиценз за период от 20 години за производство на електрическа енергия от ВЕЦ.
- “Рила СНМ” ООД - Фирмата е специализирана в проектиране и производство на метални изделия: контейнери за битови и строителни отпадъци, кофи за смет, паркови кошчета, метални врати, декоративни огради.
- „Рила Експрес“ ООД - фирмата, извършваща транспортни превози от, в рамките на и към Община Рила.

### Изводи:

Демографската ситуация в проучваната територия е със следните характеристики: ниска раждаемост, висока смъртност и отрицателен естествен прираст. Отрицателният естествен прираст е резултат от бързото намаляване на раждаемостта и поддържането на високо равнище на смъртност. Той в най-голяма степен пряко се отразява върху намаляването на броя на населението в община Рила.

Негативните тенденции в заетостта, икономическата активност и безработицата в община Рила пораждат и редица проблеми - спад в жизненото равнище, социална нестабилност, намаляване на жизнения потенциал на територията, повишаване на миграционните движения и др.

Високото образователно равнище в община Рила е условие за повишаване на заетостта в община Рила и разкриване на работни места изискващи хора с висока квалификация, получаването на по-високи доходи и ограничаване на бедността, както и за постигане на по-добро качество и стандарт на живота на населението. Колкото по-висока е степента на образование, толкова по-малко хората са застрашени от бедност и риск от бедност.

### Заклучение

При съвременните икономически условия и икономическото състояние на общините от особена важност е състоянието на демографските ресурси, т. е. човешкият капитал. Създаването на равни възможности за реализация на населението и равен достъп до всички видове услуги и прилагането на комплекс от мерки и средства на местно ниво ще





насърчи раждаемостта и ще намали миграцията. Подобряването на качеството на живота на младите хора във всички аспекти- образование и квалификация, трудова реализация, семейство и деца ще насърчи и задържи младите хора да се реализират вътре в общината.

### Литература

1. Патарчанова Е. Възможности за устойчиво развитие на планинските райони в Благоевградска област , сп. "Проблеми на географията" стр. 90-101.,София 2008
2. Славейков П. Демографските проблеми на България и националната ни сигурност, Сборник доклади “ География и приятели“, изд. Парадигма, стр.583-594,София,2016.
3. Патарчанов П.,„АЛТЕРНАТИВНИЯТ ТУРИЗЪМ В ПЛАНИНСКИТЕ СЕЛИЩА НА ЗАПАДНИТЕ РОДОПИ“, Сборник доклади от научно-приложна конференция с международно участие “Възможности и проблеми за развитието на алтернативни форми на туризъм в малките селища”, 14 – 16 март 2011г., Академично издателство при Център за евроинтеграция и култура на ВУЗК, Стр. 43 – 58, Пловдив, 2011
4. Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Справочник НСИ ,област Кюстендил,2012 г
5. Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006г. – 2015 г.)
6. Национална стратегия демографско развитие на Република България (2006 г.-2020г.)
7. Актуализирана национална стратегия за демографското развитие на населението в Република България я(2012-2020 г)
8. Общински план за развитие на община Рила (2014-2020 г.)
9. Интегриран план за обновяване на населените места в община Рила(2012-2020 г.)
10. Вътрешна и външна миграция на населението в България –НСИ 2012г.